

Karl Jožef Prenner – loški muzealec ter njegove zgodovinske, topografske in umetnostnozgodovinske razprave

Karl Jožef (Carl Joseph) Prenner se je rodil 3. novembra leta 1780 v Škofji Loki¹, verjetno v Homanovi hiši, Mestni trg 2²; materi Mariji Ani (Maria Anna) in protipisarju, justiciarju³, mestnemu sodniku, predstojniku⁴ Ignacu Antonu (Ignaz Antonius) Prennerju. Umril je za kapjo 13. maja 1841 v Stični. Od 1818 do 1834 je bil aktuar (sodni pisar) državnega gospostva v Škofji Loki ter od 1835 do 1841 aktuar verozakladnega gospostva v Stični. Svoje zgodovinske, topografske in umetnostnozgodovinske razprave je objavljaval v časopisih *Carniolia* in *Illyrisches Blatt*. Po njegovi smrti so objavili še nekaj njegovih razprav in študij v časopisih *Carniolia* in *Mittheilungen des historischen Vereins für Krain*. Prenner je bil tudi vnet podpornik Kranjskega deželnega muzeja v Ljubljani.

Muzealec Karl Prenner

Prvi slovenski muzealec Franc Jožef Hanibal grof Hohenwart⁵ je s svojim predanim delom uredil v pritličju liceja v Ljubljani [stal je na današnjem Vodnikovem trgu] takrat zbrane predmete v muzej, imenovan *Kranjski deželni muzej*, in ga 4. oktobra leta 1831 odprl za javnost⁶. Z odprtjem muzeja se je povečalo zbiranje predmetov (muzealij) za muzejske zbirke in zbiranje denarnih prispevkov od podpornikov muzeja. Po cesarski odredbi se je moral muzej vzdrževati sam s prostovoljnimi prispevki⁷.

Kurator deželnega muzeja, grof von Hohenwart, se je leta 1832 pisno zahvalil vsem prebivalcem Kranjske za podarjene muzealije in jih zaprosil za starine vseh vrst, ki so najdene na domačem ozemlju⁸. Tej prošnji se je odzval tudi Karl Prenner, ki je od leta 1833 do svoje smrti 1841 zbiral muzealije ter jih daroval Kranjskemu deželnemu muzeju. Svojemu donatorstvu je bil tako predan, da je še na smrtni postelji mislil na muzej in mu daroval knjigo o turnirjih (Thurnier-Buch, vom Anfange, Ursachen und Ursprunge der Thurniere)⁹. Tu je še pripisil, da [Kranjski deželni] muzej obžaluje izgubo pokojnega, ki je po svojih močeh do zadnjega diha pomagal pri širitvi muzeja [muzejske zbirke]¹⁰. Prennerjevo donatorstvo je omenjeno tudi v Hohenwartovem letnem poročilu za leto 1838, ko je muzeju poklonil grafike in helebardo¹¹. V popisu podpornih članov Kranjskega deželnega muzeja je omenjen kot član¹². Tudi v vodniku Deželnega muzeja Rudolfinum iz leta 1888 so navedene razstavljene

Prennerjeve donacije, in sicer: kip berača, delo Pavla Šubica, model dvojnega pluga iz okolice Škofje Loke ter slika dveh zoln¹⁴.

**DONACIJE MUZEALIJ KARLA PRENNERJA
KRAJNSKEMU DEŽELNEMU MUZEJU V LJUBLJANI V LETIH 1833 DO 1841**

Iz seznama predmetov, objavljenega v *Illyrisches Blatt, Laibach 1833, str. 164*:

Carl Prenner je Deželnemu muzeju v Ljubljani predal naslednje darove [darovalci so bili Ločani]:

Št. 199: Gospa Francisca Gerbiz je darovala naslednje kovance:

- kovanec za četrtinko petice: Johann Ernest, Arch. Ep. Salis. 1688.
- kovanec za dve beneški liri, drobiž, 1801.
- kovanec za eno beneško liro, drobiž, 1802.

Št. 200: Gospod Ludwig Gerbiz (Grbec), doktor medicine [prvi okulist na Kranjskem]¹⁵, je daroval knjigo: Marxen Gerbizio M. D., Vindiciae Medicae Aurae Labacensis, Laybach 1710.

Št. 201: Gospod Johann Gerbiz je daroval spominski kovanec ob kronanju: Ludovicus XV. Remisii, 23. Oktob. 1722. Rex caelesti orlo unctus ter srebrnik za pet soldov: Regno d'Italia 1788.

Št. 202: Gospod Anton Gerbiz je daroval kovanec, bakreno petico 1788.

Št. 203: Gospod Franz Gusel iz Puštala (Burgstal), izdelovalec glavnikov, je daroval:

- ženski glavnik rjave barve.
- frizerski glavnik.

Ob tem je pripomba, da izdelovalec prodaja svoje glavnike na Štajersko in v Beneško republiko.

Št. 204: Gospod Anton Pollanz od tam [iz Puštala], izdelovalec glavnikov, je daroval dva glavnika z gostimi zobmi. Glavnika sta narejena iz volovskega parklja. Ob tem je pripomba, da te izdelke prodaja na Madžarsko in na Hrvaško.

Št. 205: Gospod Gregor Stuscher je daroval staro sliko, na kateri so upodobljeni: Kristus kot otrok, sv. Jožef, sv. Elizabeta, sv. Zaharija in sv. Janez.

Št. 206: Predstojnik mestne občine v Škofji Loki, Maximilian Zebal, je daroval muzeju naslednje predmete:

- velik dvoročni meč z rezilom, ki je oblikovano kačasto.
- turški ščit.
- dve stari puški iz starega časa z opornim drogom in vilicami.

Št. 207: Gospod Valentin Murnig, okrajni sodnik, je daroval bankovec: J'an premier de la republique.

Št. 208: Gospodična Henriette Gerbiz je darovala kovanec za petdesetico Marije Terezije Pat. Hung.

Št. 209: Gospodična Katharine Kollar je darovala sliko, na kateri je upodobljena stara ženska ob prižiganju pipe.

Št. 210: Gospodična Marie Kuschmann je darovala bankovec za 10 forintov iz leta 1806.

Št. 211: Marie Prenner je darovala veliko medaljo, izdano leta 1774 ob kronanju cesarja Josepha II. Za nemškega kralja in srebrni krajcar: Leop. 1700.

Št. 212: Gosposdična Antoniette Prenner je darovala kovancec v vrednosti za polovico franka: Rep. Françoise 1808 in žeton za mir od Campo Formio.

Komentar k št. 206:

Po prizadevanju Carla Prennerja je predstojnik mestne občine v Škofji Loki, Maximilian Zebal, daroval za [Deželni] muzej naslednje predmete:

- *Velik dvoročni meč z rezilom, ki je oblikovano kačasto.* Ferdinand Tancik v katalogu razstave (katalog pri predmetih nima navedenega izvora) poimenuje meč kot plamenasti dvoročni meč, ki je dolg 161 cm (dolžina rezila 124 cm in ročaja 37 cm), sign., Milano, 16. stol. Ob tem opiše meč: »Dvorezno, plamenasto razgibano, v prerezu lečasto rezilo, zgoraj nebrušeno. Tri vtisnjene milanske znamke z nakazano trirogelno stilizirano krono in valovnico, ki jo ločuje premica. Pod nebrušenim delom odbojna kavlja. Trn v balustrskem oblesju, ki je spodaj prevlečeno z rdečim zametom in prepleteno s konopljeno nitjo, zgoraj pa ima usnjeno prevleko. Trn zaključen z gobastim glavičem. Vodoravno esasto zavita odbojna kraka imata na obeh straneh odbojni obod s ščitkom v obliki polmeseca in sprednji in zadnji odbojni locen.« Meč poseduje Narodni muzej Ljubljana, inv. št. 32^b.

- *Turški ščit.* Matija Žargi v katalogu razstave o bitki pri Sisku navaja, da je ščit darovala leta 1833 Mestna občina Škofja Loka¹. (Pravilno: Predstojnik mestne občine v Škofji Loki, Maximilian Zebal). V katalogu razstave je ta ščit datiran v 17. stoletje. Podana je njegova velikost – premer je 5 cm. Ta podatek je napačen, saj je bil premer ščita gotovo večji od 50 cm. V katalogu je tudi opis: »Ščit je izdelan iz zavitih vrbovih vej, ki so obšite z rečbarvnimi kovinskimi nitmi. Notranja stran ščita je obložena in ima pritrjeno blazino kot ščitek za roke [roko]«. Ščit poseduje Narodni muzej Ljubljana, inv. št. 1056. Ob tem pripomnimo, da turški ščit, ki je sestavljen iz takega materiala, ni dobro varoval roke in ščitnega dela telesa.

- *Dve stari puški iz starega časa z opornim drogom in vilicami.* Ti dve puški sta tipa mušketa. Ferdinand Tancik ju v katalogu razstave poimenuje »Mušketa z netilnim mehanizmom na zažigalo« in ju datira v prvo polovico 17. stoletja². Mušketa, ki je v posesti Narodnega Muzeja Ljubljana, inv. št. 19362, je dolga 146 cm, kaliber njene cevi je 17 mm. Avtor kataloga opiše mušketo: »Osmeroroba cev z odebeljenim ustjem in smodniško komoro. Na komori je znamka z monogramom WK nad trilis-tom, nad znamko pa vgravirana inicialka N. Duša [notranjost] cevi je gladka. Netilni mehanizem ima petelina z zažigalom na vzvod. Netilna ponvica ima zadaj privito zagrado. Francosko oblesje ima na kopitu neugotovljivi lik«³. Ferdinand Tancik opiše v razstavnem katalogu oporni drog kot »oporne vilice za mušketo«, poda dolžino 135,5 cm ter jih datira v 1. pol. 17. stol. Nato poda opis: »Vilice v podobi lire s trnom, zabitim v leseno palico, ki ima zgoraj prstan, spodaj pa stožčast okov«⁴. Oporne vilice so v posesti Narodnega muzeja v Ljubljani, inv. št. 19362b. Drugo mušketo avtor v katalogu razstave poimenuje »Mušketa z netilnim mehanizmom na zažigalo iz prve polovice 17. stoletja. Kaliber cevi je 18,4 mm. Dolžina muškete je 152 cm«. Nadalje opiše mušketo: »Osmeroroba cev z odebeljenim ustjem in smodniško komoro.

Na komori je znamka z upodobitvijo lilije in nespoznavnima črkama. Duša [notranjost] cevi je gladka. Netilni mehanizem ima petelina z zažigalom na vzvod. Netilna ponvica ima zadaj privito zagrado. Francosko oblesje ima na kopitu neugotovljiv lik»²⁰. Mušketa je v posesti Narodnega muzeja v Ljubljani, inv. št. 188. Avtor kataloga opiše v razstavnem katalogu oporni drog kot »oporne vilice za mušketo«, opis pa je enak kot pri opornih vilicah inv. št. 19362b²¹. Te oporne vilice so v posesti Narodnega muzeja v Ljubljani, inv. št. 188b. »Neugotovljiv lik« na kopitu obeh mušket predstavlja verjetno v kopito vžgano glavo zamorca, ki je vzeta iz grba freisinske škofije. Glava zamorca je bila upodobljena na raznih predmetih že mnogo prej. Tako je bil v gradu freisinskega škofa Konrada III. der Sendlingerja (1314–1322) v sobi za orožje ščit z upodobitvijo glave zamorca. Tudi na treh skrinjah, ki so bile v zakladnici Freisinga in na blazini (culcitrum bonum) je bila upodobljena glava zamorca²². Na Loškem gradu je bilo po inventuri iz leta 1318 shranjenih 40 vojaških vrhnjih sukenj, na katerih je bila upodobljena glava zamorca²³. Mušketi sta imeli oporni drog in vilice. Zaradi teže muškete (6 do 8 kg) je mušketir pri streljanju uporabljal drog z vilico, na katero je naslonil mušketo. Mušketir je na levi rami nosil mušketo, oporni drog z vilico pa v desni roki. Obe mušketi ilustrira s fotografijama v svojem razstavnem katalogu tudi Matija Žargi in za mušketo kat. št. 59 navede tudi izvor – Škofja Loka²⁴. Da sta mušketi iz Škofje loke, priča tudi naslednje poročilo: »Poročilo iz leta 1659 navaja, da so odposlancem (škofovi odposlanci, poslani iz Freisinga, da pregledajo upravljanje gospostva) skoraj do Kranja prišli naproti protipisar, kaščar in starološki graščak Janez Papler. Zunaj mestnih vrat je odposlanca pozdravil loški odvetnik ob prisotnosti mestnega sveta in 12 mušketirjev v rdečih suknjičih, ki so odposlanca spremljali na grad«²⁵.

Iz seznama predmetov, objavljenega v Illyrisches Blatt, Laibach 1833, str. 57:

Št. 272: Gospodična Marie Prenner iz Loke je darovala:

a Kolorirano sliko kapucinskega samostana v steklenem okviru.

b Sliko s pogledom na Mali grad pri Postojni z okolico in izvirom Unice. Sliko [kolorirano risbo na papirju] je narisal Aloys [Alojzij] Schaffenrath.

Št. 273: Gospodična Antonie Prenner iz Loke je darovala sliko [tehnika gvaš] s pogledom na Predjamski grad, delo Aloys Schaffenrath.

Št. 274: Gospod Carl Prenner iz Škofje Loke je daroval predmet iz belega porcelana. Lastnik tega predmeta je bil Franz Lutner iz hube [kmetije] Dolenja vas, fara Selce. Ob tem je pripomba, da je predmet izdelek ljubljanske tovarne.

Komentar k št. 272b in 273:

Avtor obeh upodobitev je Aloys [Alojzij] Schaffenrath, gradbeni inženir in amaterski slikar, sin pozlatarja Tobije. Rojen je bil 10. julija 1794 v Ljubljani, umrl pa je 14. septembra 1836 v Postojni. Schaffenrath je bil risar pri stavbni direkciji v Ljubljani, leta 1829 je postal okrožni inženir pri glavarstvu v Postojni²⁶. Med službovanjem v Postojni je upodabljal Postojnsko jamo in izdeloval gvaše s pogledom na Postojno²⁷. Risal je tudi gradove in naselja v postojnski okolici. Po posebnem naročilu je leta 1821 za avstrijskega cesarja Franca I. naslikal nekaj motivov iz Postojnske jame²⁸.

Komentar k št. 274:

Ta predmet (iz obvestila o novih pridobitvah muzeja ni razvidno, ali gre za krožnik, posodo ali kaj drugega) je izdelek ljubljanske tovarne za fajanso. Fajansa (ime po mestu Faenza) je nepravi porcelan in vrsta loščenih, večidel umetniško okrašenih glinastih izdelkov⁹¹. Baron Žiga Zois je v Ljubljani osnoval tovarno [delavnice] za fajanso. Te so kmalu prešle v posest Jožefa Alborghettija in kasneje bratov Wasser. Te izdelke so razen na Kranjskem in Goriškem prodajali zlasti na Hrvaško. Podobne žgalnice za fajanso so imeli tudi v Kamniku⁹².

Iz seznama predmetov, objavljenega v *Illyrisches Blatt*, Laibach 1834: št. 2, 11. januar:

Št. 331: Gospod Carl Prenner iz Loke, ki tako vneto zbira za muzej prispevke [muzealije] je poslal:

1. Fosil hrbtenične kosti.
2. Kos čeljustnice, v kateri sta dva trdna zoba.
3. Dva zoba in dva sekalca nekega glodalca.
4. Tri fragmente kosti. Najdeni so bili v rudniku železa na Jelovici, ki je med Loko in Radovljico. Našel jih je Gaspar Jellenz v globini 15 klafter [1 klafter = 1,89 m] in naj bi bile kosti rudarjev.

Komentar k št. 4:

Kurator Kranjskega deželnega muzeja Franz Hohenwart k temu prispevku pripominja, da ti trije fragmenti kosti pripadajo prazgodovini. Svetuje, da se za določitev starosti teh kosti uporabi knjigo *Sur les ossements fossiles*. Kost (rebro), ki je v Crngrobu, pomotoma pripisuje mamutu (pravilno: kitu) in pravi, da sodi v muzej.

Iz seznama predmetov, objavljenega v *Illyrisches Blatt*, Laibach 1834: Verz. 6, št. 375:

Gospod Carl Prenner iz Loke je daroval:

1. Kovanec za en krajcar: Carol. Alb. H.J.B.C, Landmünz, 1729.
2. Zrno železove rude in zob neznane živali z odlično ohranjeno posteklino.
3. En zob male mesojede živali.

Komentar k št. 2:

Zrno železove rude se imenuje **bobovec** ali rjavi železovec in ima obliko boba. Pogosto je ruda ležala na površini zemlje.

Iz seznama predmetov, objavljenega v *Illyrisches Blatt*, Laibach 1834: Verz. 20, št. 472:

Gospod Carl Prenner iz Loke je daroval »*Topografsko in zgodovinsko opisovanje rudnikov železa*« ter Božjepotne podobice na Kranjskem:

1. Resnična upodobitev kipa milostljivega sv. Jošta pri Kranju, folio [folio je list v velikosti polovične pole].

2. Podobica z motivom »Čudodelna kri« iz župne cerkve v Radovljici. Podobica je v velikosti 4° [kvart, četrtnina velikosti pole].
3. Podobica bratovščine sv. Trije kralji iz župnije Žiri. Podobica je v velikosti 4¹⁰.
4. Podobica »Mati božja« iz Homca.
5. Podobica »Mati božja« iz Kokre, župnija Preddvor.
6. Podobica z upodobitvijo kipa sv. Antona iz Padove v kraju Štanga, župnija sv. Martin pri Litiji. Podobica ima letnico 1762.
7. Podobica kipa sv. Lucije device iz cerkve Pod goro, župnija Radovljica.
8. Podobica »Resnizhna podoba S. Marjete u novi Zerkvi na Gollu blis Igga«, 1821
9. Čudodelna podobica milostne Marije iz Crngroba.
10. Podobica bratovščine »Srce Marijino« iz 12. februarja 1719. Bratovščina je bila ustanovljena v deviškem samostanu Mekinje.
11. Podobica sv. Telesa in sv. Urbana iz župne cerkve viteškega reda Komenda sv. Petra iz leta 1753.
12. Podobica »Marija dobrega sveta« iz župnije sv. Križ pri Kostanjevici.

Komentar k podobicam št. 8–11:

Podobice je kupoval največ kmečki živelj na romarskih proščenjih in na sejnih. Hranil jih je med drugim v molitvenikih ali v predalih ženitovanjskih skrinj, lahko pa so bile nalepljene tudi na notranji strani pokrovov skrinj. Podobice so bile izdelane v različnih grafičnih tehnikah, v našem primeru pa so vse izdelane v tehniki bakroreza. Bakrorez nastane tako, da v bakreno ploščo z graverskimi noži vrezemo risbo. Barvo nato vtisnemo v vreznine in ploščo očistimo. Na ploščo položimo navlažen papir, da se lahko vleže v vreznine in iz njih pobere barvo. Na tem mestu naj izpostavim naslednje podobice:

Št. 8: Podobica je zanimiva zaradi napisa v slovenskem jeziku.

Št. 10: Uršulinski samostan v Mekinjah je hranil leta 1928 v župnišču dve podobici bratovščine »Srce Marijino«, ki sta se med seboj le malo razlikovali. Nastali sta v 1. polovici 18. stoletja⁹.

Št. 11: Na podobici je upodobljen sv. Urban s Komendo in župno cerkvijo sv. Petra. Pod njo je ležeči sv. Urban (kot relikvija) in pod njim napis v nemškem jeziku. Leta 1752 je Peter Pavel Glavar v Rimu pridobil relikvije sv. Urbana, ki so pod oltarno menso velikega oltarja v Komendi¹².

Iz seznama predmetov, objavljenega v *Illyrisches Blatt*, Laibach 1834: verz. 30, št. 546:

Gospod Carl Prenner iz Loke je daroval muzeju naslednje predmete:

1. Kip »Berača« [les], delo Pavla Šubica, kmeta in mlinarja iz Hotovlje pri Poljanah.
2. Štiri izvode Slovenske kmečke pratike z letnicami 1774, 1809, 1834 in 1812, s pripombo, da je ta izvod pratike iz časa francoske okupacije.
3. Eno majhno prsno kost [živalsko] in zob prežvekovalca. Obe kosti sta iz neke jame, kjer so kopali železno rudo na Jelovici.
4. Zrno železove rude [bobovec ali rjavi železovec].

Komentar k št. 1:

Družina Šubic je izhajala iz Poljanske doline. Bili so podobarji in slikarji. Prvi doslej znani Šubic je bil Simon, poročen s Heleno v Hotovlji 4. Njun sin je bil Pavel starejši, kmet, mlinar in rezbar. Rojen je bil v Hotovlji 22. januarja 1772 in umrl 17. oktobra 1847. Bil je prvi doslej znani likovni delavec iz te rodbine. Njegova dela so med drugim Križani na Kalvariji na Hribcu nad Škofjo Loko, veliki oltar v podružnični cerkvi sv. Ožbolta nad Škofjo Loko iz leta 1835 in dva kipa Berača¹⁴. K rodovniku rodbine Šubic (z navedbo likovnih in kulturnih delavcev), ki je bil objavljen leta 1984 v Loških razgledih¹⁵, moramo sedaj pripisati še akademsko slikarko Majo Šubic, hčer pokojnega slikarja, grafika in ilustratorja Iveta Šubica.

Iz seznama predmetov, objavljenega v *Illyrisches Blatt*, Laibach 1836:**Verz. 7, št. 23:**

Gospod Carl Prenner iz Stične pošilja predmete (razne okrožnice in kovance), ki jih je dobil od posestnika Ignaca Wogatheia iz Bogenšperka:

1. Pregled za deželno obrambo, Ljubljana 1815, fol.
2. Urjenje - Pravila za deželno obrambo v notranji Avstriji, Gradec 1808.
3. Okrožnica - uredba d.d.o. Ljubljana, 1. julij 1808, za ustanovitev deželne brambe [ljudske vojske], fol.
4. Ugotovitev in odobritev pravilnika za deželno brambo, d.d.o. Dunaj, 24. feb. 1809, fol.
5. Poziv deželni brambi za notranjo Avstrijo, d.d.o. Gradec, 2. dec. 1800, od visokega komisarja grofa Franza Josefa Wurmbranda, fol.
6. Črna vojska - patent [uradni odlok], d.d.o. Ljubljana, 12. maj 1809, fol.
7. Obljuba zvestobe - patent za Ilirijo, d.d.o. Dunaj, 4. julij 1814, fol.
8. Poročilo deželni brambi o posvečanju zastave v notranji Avstriji, od visokosti nadvojvode Johanna, fol.
9. Navodilo za gospodo bataljona in stotinj, poveljnik deželne brambe [brez datuma], fol.
10. Pravilnik in službeni predpis za deželno brambo v notranji Avstriji, Gradec 1809.
11. Zapoved za vodenje in izvajanje cepljenja proti kravjim kozam, Ljubljana 1808, fol.
12. Dr. Kumpf: Poznanje ob posvetitvi zastave, od tržaške deželne brambe, 26. marec 1809.
13. Supantschitsch: Prevod kranjske ljudske pesmi o vitezu Lambergu in Pegamu, Ljubljana 1806.
14. Kovanec za groš: Jos.I. R.I. 1710.
15. Kovanec za groš: Georg Ludovicus Christ. Frotnes, duces Silesiae, 1624.

Komentar k št. 1-12:

Avstrijska uprava je v času osvajalnega pohoda Napoleona na avstrijska ozemlja za deželno brambo (iz katere je nastala tudi domača, krajevna »črna vojska«) izdala razna pravila, okrožnice, pozive, navodila in zapovedi. Kako je ponekod delovala »črna vojska«, zgovorno priča primer iz Šentožbolta. Naselje leži ob glavni cesti

Domžale-Trojane. V času francoske okupacije je bil prav Šentožbolt med tistimi kraji, ki so bili najbolj znani po svojih napadih na Francoze. Duhovni oče teh napadov je bil šentožboltski župnik Anton Rozman, ki je tudi s prižnice spodbujal farane, naj napadajo Francoze, češ da to ni greh. Te svoje, po navodilih za avstrijske deželne brambovce in »črne vojske«, borbeno vzpodbudne govore je podkrepil s trditvijo, da je tudi sam papež izobčil brezbožnega Napoleona iz Katoliške cerkve. Sprva so Šentožbolčani, ki so imeli ob nedeljah, po cerkvenem nauku, vaje z orožjem, napadali poleg francoskih blagajn tudi vojake. Kasneje pa se je ta oblika nekake vseljudske obrambe izrodila v hajduštvo in cestno razbojništvo⁵⁵. Ta tiskana opozorila so pričevalni dokument za zgodovino tega časa.

Komentar k št. 13:

Suppantschitsch (Supanzhizh, Zupančič), Janez Anton, leposlovec, zgodovinar, potopisec. Rojen je bil v Ljubljani 23. maja 1785 očetu urarju Andreju in materi Jožefi. Umrli je 24. julija 1833 v Kopru. Med drugimi študijami, leposlovnimi, zgodovinskimi in potopisnimi deli je izšla v Ljubljani brošura z naslovom *Übersetzung des krainerischen Volksliedes von dem Turnier zwischen dem Ritter Lamberg und Pegam*, Laibach 1806⁵⁶. Turnirje opisuje tudi Josip Gruden in med drugim pravi: »Turnirji so bili vojna šola za viteze. Tu so pokazali javno svojo moč, spretnost in pogum.«⁵⁷ V turnirju sta se borila viteza eden nasproti drugemu jahaje na konju s polno bojno opremo in turnirskim kopjem. Z njim sta poizkusila zadeti eden drugega tako, da bi nasprotnik padel s konja. Zgodba o turnirju med Lambergarjem in Pegamom je bila med slovenskim narodom zelo znana. Tako slovenska narodna pesem »Pegam in Lamberger« opisuje njun viteški dvoboj, ki so ga upodabljali tudi slikarji panjskih končnic.

Iz seznama predmetov, objavljenega v *Illyrisches Blatt*, Laibach 1836, str. 68:

Št. 57: Gospod Carl Prenner iz Stične je daroval:

1. Helebarde iz 17. stoletja. Z njo so bili oboroženi oficirji Kranjske deželne milice.
2. Na bakreni plošči naslikan portret za kranjsko zgodovino zaslužnega pisatelja viteza von Kalchberga.
3. Sliko ptice legat, ki so jo videli leta 1714 v Ljubljani.

Komentar k št. 1:

Helebarda je imela leseno kopjišče in na njem nasajen kovinski del. Ta je imel nasadilni tulec, sekirni list, na nasprotni strani pa konico ali vranji kljun. Kovinski del helebarde se je končal z bodno ostjo. Helebarde so bile različno dolge, nekaj 10 cm nad 2 metra. Darovano helebarde iz 17. stol. [verjetneje iz 18. stol.] so imeli poleg meča nižji oficirji. Imenovali so jo »podoficirsko kratko orožje«⁵⁸.

Komentar k št. 2:

Johann Nepomuk von Kalchberg je bil deželni odbornik. Leta 1791 je v Celju pri knjigarju in tiskarju Francu Jožefu Jenku izdal dramo *Die grafen von Cilli, eine Begebenheit aus der Vorzeit* [Grofje Celjski, zgodba iz davnine]⁵⁹.

Komentar k št. 3:

Legat (Meropsapiaster) je zelo barvita ptica selivka z zelo dolgim upognjenim kljunom. Hrani se z insekti in čebelami¹⁹.

Iz seznama predmetov, objavljenega v Illyrisches Blatt, Laibach 1837, str. 40:

Št. 201: Gospod Carl Prenner, okrajni uradnik iz Stične, je daroval:

1. Dva srebrna in bakrena novca iz novejšega časa.
2. [Grafika] Pogled na Ljubelj, bakrorez.
3. [Grafika] Cerkevno žegnanje pri sv. Roku nad Ljubljano, litografija.

Komentar k št. 3:

Likovna upodobitev cerkvenega žegnanja v Dravljah, ki ga je narisal Vincenc Dorfmeister (učitelj risanja na ljubljanskem Liceju, rojen na Dunaju 19. 11. 1774, umrl v Ljubljani 7. 4. 1839) v grafični tehniki litografije, prikazuje tedanji način življenja in praznovanja cerkvenega praznika sv. Roka. Grafika je nastala med leti 1834 in 1837²⁰.

Iz seznama predmetov, objavljenega v Illyrisches Blatt, Laibach 1838–1839, str. 36:

Št. 55: Gospod Carl Prenner iz Stične je daroval:

1. Več kamenin v manjših odlomkih.
2. Kovanec iz bakra, sold, Tirolska 1739.
3. Kovanec iz bakra, sold, Gorica 1769.
4. 10 kosov tiskov kmečkega koledarja Pratika in Šematizme.

Komentar k št. 4:

»Nova Crainska pratika, na lejtü MDCCXXVI« je prva publikacija, ki je bila namenjena predvsem kmečkemu sloju. Izhajala je več kot dvesto let in se je med kmečkim življenjem tako razširila, da so jo ob koncu 18. stoletja pokupili kar okoli 20.000 izvodov. Kasneje je »Pratika« izhajala v skoraj 200.000 izvodih²¹. Pratika se je kasneje imenovala »Velika pratika« in nato »Družinska pratika«, ki je po letu 1919 postala močno strankarsko obarvana. Tako so bili v njej slike in sestavki »O ljubljenih narodnih voditeljih« in razni sestavki o vladarski rodbini Karadjordjevičev in npr. leta 1943 fotografija »Naša kraljevska rodovina« italijanskega kralja Viktorja Emanuela III. in fotografija vojnega hudodelca Benitta Mussolinija. Šematizmi so letopisi s podatki o državnih organih kot sezname in imeniki uradnih oseb po stopnjah [učiteljski, častniški ...].

Iz seznama predmetov, objavljenega v Illyrisches Blatt, Laibach 1840, str. 252:

Št. 237: Gospod Carl Prenner je daroval:

1. Sliko, portret gospoda Ernesta barona Apfalterja, ki je bil lastnik »Gutes Poganiz«. Posestvo Poganiz in Grünhof (Grmače).
2. Potrditev pisma [prepis] iz rimske kurije [svetovalnice], ki jo je izdala ljubljanska škofija 22. junija 1682.

3. Košček kamna »črni Kalkstein [apnenec]« iz Trebeljevega, ki je v fari Prežganje.
4. Oljno sliko, 28,6 × 33,8 cm z motivom »osem ovnovih glav«, delo Franca Potočnika [starejšega] iz Krope.
5. Rišbo s tušem sv. Janez Krstnik, delo Janeza Potočnika.
6. Majhno srebrno svetinjico z inicialkami F.M.L.G. in datumom 3. maj 1815.
7. Kovanec za 50 centov z napisom Carol Felix D.G. Rex Sardinie 1829.
8. Bakreni salzburški krajcar z letnico 1797.
9. Bakreni krajcar Marije Terezije z letnico 1780.

Komentar k št. 1:

Grad Grmače, ki je bil na vzhodni strani Zavrstnika (Smartno pri Litiji) last dunajskega barona Apfalterja, so uničili nekateri tovariši s svojimi neupravičenimi izgovori, na podlagi katerih so požigali gradove in graščine ter jih tudi rušili (grad Turjak je bil edini kulturni spomenik, ki je bil upravičeno uničen, žal z inventarjem). Z rušenjem kulturnih spomenikov se je nadaljevalo tudi nekaj let po letu 1945 (npr. grad Križ pri Kamniku), vendar so izbrani vodilni revolucionarji dobro poznali finančno vrednost slovenskega nacionalnega bogastva. Zato so si prilasčali stilno pohištvo, slike (mdr. tudi sliki Ptičarja in Prestarja, deli baročnega slikarja Fortunata Berganta), kipe in dragocene knjige.

Komentar k št. 4:

Franc Potočnik [starejši] je bil slikarski samouk (samorastnik).

Komentar k št. 5:

Janez Potočnik (Pototschnig, Potozhnig), rojen 15. 4. 1749 v Kropi, umrl 9. 2. 1834. Bil je gluhomem, kar ga je zaviralo v umetniškem razvoju. Slikal je cerkvene slike v olju in pastelu ter risal risbe s tušem¹¹. Naslikal je tudi Križev pot za cerkev Matere božje v Drtiji, na katerem je štirinajsta postaja signirana in datirana: *Joannes Potoschnig 1818*¹².

Iz seznama predmetov, objavljenega v *Illyrisches Blatt, Laibach 1841*, str. 170:

Št. 88: Gospod Carl Prenner, okrajni zapisnikar gospostva v Stični, je še na smrtni postelji mislil na muzej in mu daroval sledečo knjigo: *Thurnier-Buch, vom Anfange, Ursachen und Ursprunge der Thurniere*. Knjigo je napisal in uredil Reinhard starejši, grof iz Solmsa, gospod Münzenberga, zdaj pa jo je na novo izdal Sigmund Feyerabend. Knjiga je izšla v Frankfurtu na Maini 1566 in je opremljena z mnogimi lesorezi.

Muzej obžaluje izgubo pokojnega, ki je po svojih močeh do zadnjega diha pomagal pri širitvi muzeja.

Komentar:

Ta donacija ni prvi tisk iz leta 1566 temveč ponatis Sigmunda Feyerabenda.

Donaciji Karla Prennerja, ki ju omenja Deschmann¹⁵:

Št. 13 (str. 157): Model navadnega dvojnega pluga iz okolice Loke. [Model je daroval] Carl Prenner iz [Škofje] Loke, 1836.

Št. 14 (str. 173): (Slika) »Dve žolni«. Slika je grobo naslikana, s pripombo »neizdelana« in ima zapis: *Takšna tuja tica [velika jata] je sedela okoli 1. maja 1710 v Ljubljani.* [Sliko je daroval] Carl Prenner iz Stične.

Komentar k št. 13:

Model dvojnega pluga je povprečen modelarski izdelek, narejen iz bukovega lesa in dolg 39,3 cm. V inventarni knjigi Narodnega muzeja je vpisan pod številko 1186, zraven pa je ime donatorja in leto donacije (Carl Prenner 1836). Predmet je v posesti Slovenskega etnografskega muzeja, inv. št. EM2254.

Komentar k št. 14:

V katalogu iz leta 1888 je navedena lokacija te slike: *Slika visi na steni nasproti okna v sobi slik*“.

KARL PRENNER IN NJEGOVE ZGODOVINSKE, TOPOGRAFSKE TER UMETNOSTNOZGODOVINSKE RAZPRAVE

Karl Prenner se je vneto posvečal ne le muzealstvu in zbiranju muzealij, ampak tudi zgodovinopisju. Njegove študije lahko po vsebini razdelimo na pet skupin:

1. Razprave o štajerskih in kranjskih plemiških rodbinah: Celjani na Kranjskem, Herbersteini na Kranjskem, Baumkircherji, Schärffenbergi [Svibenski gospodje], Stubenbergi, baron Rauber, Eggenbergi.

2. Razprave, ki opisujejo priprave na obrambo pred turškimi napadi na Kranjsko: O stanovskih dajatvah in deželna oborožitev na Kranjskem, Križni ognji [kresovi, signalni ognji] in tabori na Kranjskem, Vikariat Primskovo in tabor.

3. Rzne zgodovinske razprave: Dan pri Sisku, Koristne ustanove na Kranjskem, Albrecht von Wallenstein na Kranjskem, Dve glavi junakov iz Turjaka, Poklon dednemu vladarju cesarju Leopoldu prvemu v Celovcu in Ljubljani, Poklon dednemu vladarju v srednjem veku [Ustoličevanje koroških vojvod].

4. Topografsko-statistični razpravi: Tok Save na Kranjskem, Rudnik železa na Kranjskem.

5. Umetnostnozgodovinska razprava: Božjepotna cerkev 'Naše ljube gospe' v Crngrobu na Gorenjskem.

Der Tag bei Sissek¹⁶

Prenner v razpravi »Dan pri Sisku« izčrpno opiše bitko pri Sisku in poudarja velike zasluge Andreja Auersperga in Adama Rauberja za zmago nad Turki. V opisu bitke se močno zgleduje po Valvasorjevem opisu tega dogodka. Navede seznam poveljnikov – plemičev in število njihovih mož. Po njegovem končnem seštevku naj bi se bitke udeležilo 3880 pešcev in konjenikov. Razpravo zaključí z navedbo redkih ohranjenih predmetov, ki izhajajo iz bitke pri Sisku, npr. zastavo kranjske plemiške konjenice in mašni plašč [kazulo], ki naj bi bil izdelan iz zastave Hasana paše [tako

trdi tudi Valvasor]. To ne drži, saj je bil mašni plašč narejen iz Hasan paševega plašča in ne iz zastave. Iz istega blaga so naredili tudi manipelj (naročnico). Prenner omenja tudi kasnejši likovni upodobitvi s prizorom »Bitka pri Sisku«.

Über die ständischen Gültperde und die ehemalige Landesbewaffung in Krain¹⁸

Prenner v razpravi »O stanovskih dajatvah v konjih in deželna oborožitev na Kranjskem« opisuje priprave na obrambo pred grozečo turško nevarnostjo, pri čemer podaja tudi seznam dajatev v konjih in vozovih. Tako so morali v primeru turške nevarnosti dati naslednje dajatve: Freišinško ozemlje mestnega gospostva Škofja Loka 23 pripravljenih konj in dva voza z vsemi pritiklinami, opat iz Stične 12 konj in en voz, opat iz Kostanjevice tri konje, prior iz Bistre 6 konj, opatinja iz Mekinj 3 konje, prior iz Velesovega konje. Ob tem našteva tudi dajatve plemstva in citira Valvasorjevo pisanje o turški nevarnosti.

Die Kreut: oder Kreuzfeuer und die Tabor in Krain¹⁹

Prenner v razpravi »Križni ognji [kresovi, signalni ognji] in tabori na Kranjskem« navede lokacije kresov, s katerimi so signalizirali vdor Turkov na Kranjsko, in te kresove (signalne postojanke) tudi poimensko navede. Nato poda še seznam zaščitnih postojank oziroma taborov. Leta 1839 to razpravo dopolni z novimi izsledki²⁰, kjer omenja, da mu je njegov rojak Krischaj (Križaj), kooperator (pomočnik) fare Stara cerkev pri Kočevju posredoval nekaj novih spoznanj o ostankih taborov. Tako je bilo ohranjeno taborsko obzidje ob cerkvi v Moravcu, Gotenici in Reki. Navaja tudi, da je bil ob župnišču v Stari Loki »ostanek debelega starega zidu«, ki naj bi pripadal nekdanjemu taboru. V Valvasorjevi *Topographia Ducatus Carnioliae* je upodobljena Stara Loka s cerkvijo, obdano z zidanim zidom, župniščem in visokim okroglim stolpom. Ta stoji na levi strani župnišča in je na levi strani podprt z visokim in močnim podpornim zidom²¹. Verjetno so »ostanki debelega starega zidu«, ki jih omenja Prenner, ostanki podpornega zidu okroglega stolpa. Misel o taboru ostaja torej nedorečena. Ob tem dodajmo, da je stal v neposredni bližini grad, ki ga je leta 1542 sezidal Andreas von Lamberg. Ta je s svojim močnim obzidjem v primeru turških vpadov lahko nudil zaščito duhovščini.

Die Cillier in Krain²²

Prenner v razpravi »Celjani na Kranjskem« navede zgodovino mogočnih celjskih grofov, ki so imeli v poznem srednjem veku veliko veljavo, bogastvo in vplive. Uvodoma omeni zgodovinarja in pesnika Johanna viteza von Kalchberga in njegovi literarni deli »Ulrich von Cilli« in »Edlen von Tüchern«. Opiše tudi grb celjskih grofov – tri zlate zvezde na modrem polju. Nadaljuje z zgodovino celjskih grofov, ki izhajajo iz gradu Sovnek kot plemiči Sovneški. Cesar Ludvik je Friderika s Sovneka povzdignil v grofovski stan in mu pridal ime grofa Celjskega. Prenner predstavi tudi sorodstvene vezi, ki jih je ta rodbina pridobila s porokami. Vrhunec slave in oblasti za Celjane je bila vlada grofa Hermana II. (1385–1434). Njegova hči Barbara se je poročila z nemškim kraljem Sigismundom, sin Herman pa je bil v letih 1412–1421 freišinški

škof (nasledil je v Loškem gradu umorjenega Konrada V. von Hebenstreiba). Prenner v nadaljevanju opiše še usodo Friderikove žene Elizabete in Veronike Deseniške.

Die frommen Stifterinen in Krain⁵⁴

Prenner v razpravi »Pobožne ustanoviteljice na Kranjskem« uvodoma poudari, da so bile v davnini gospe iz visokega plemstva ustanoviteljice pobožnih ustanov (predvsem samostanov in cerkva), s čimer so si ohranile spomin na Kranjskem. V nadaljevanju obširno opiše donatorico vojvodinjo Viridis, ženo nadvojvode Leopolda III., ki je izhajala iz milanske vojvodske hiše Sforza Visconti. Z možem sta bila donatorja stiškega samostana.

V drugem poglavju avtor opisuje Hemo, spanheimsko grofico, katere rod izhaja iz Brež na Koroskem. Imela je zemljišča okoli Vitanja in v dolini Mirne, kjer je bila donatorica pri zidavi nekaterih cerkva. Ljudstvo jo je vseskozi imelo za svetnico, čeprav jo je Cerkev kanonizirala šele leta 1938.

Albrecht von Wallenstein in Krain⁵⁴

Prenner ga v razpravi »Albrecht [Albert] von Wallenstein na Kranjskem« poimenuje učitelja junakov v tridesetletni vojni (Albrecht Eusebius Wenzel von Wallenstein, 1625 knez von Friedland, je bil rojen 14. 9. 1583 v Hermaniču (Češka) in umorjen 25. 2. 1634 v Egerju). V nadaljevanju avtor opisuje beneške vojne (1508–1516) ter nadaljuje s tridesetletno vojno med katoličani in protestanti (1618–1648). Loško gospostvo je bilo v tej vojni neposredno udeleženo. Bavarska in s tem škofovski sedež v Freisingu sta bila sedem let glavno bojišče, zato je škofija za odpravo posledic vojne potrebovala velika finančna sredstva. Ker je bilo loško ozemlje posest freisinske škofije, so morali Ločani plačevati višje davke. Prenner pomotoma navaja, da je bil Wallenstein na Kranjskem.

Die zwei Heldenköpfe zu Auersperg⁵⁵

Prenner v razpravi »Dve glavi junakov iz Turjaka« opisuje junaštvo kranjskega deželnega glavarja Herberta Turjaškega in Friderika Višnjegorskega. Oba sta umrla v bitki proti Turkom pri Budačkem leta 1575. Turki so jima odsekali glavi ter jima odrli in ustrojili kožo in ju poslali sultanu v Carigrad. Nagačeni glavi so grofje Turjaški od Turkov odkupili. Prenner navaja, da sta glavi shranjeni v skrinji in razstavljeni v knjižnici (Valvasor omenja, da sta glavi v orožarni).

Das Schloß Wagensberg in Krain⁵⁶

Prenner v razpravi »Grad Bogenšperk na Kranjskem« opisuje zgodovino gradu s posebnim poudarkom na Valvasorju, pri čemer navaja »Slavo vojvodine Kranjske«. Opis okolice Bogenšperka povzame po grafični upodobitvi gradu, ki je upodobljen iz ptičje perspektive⁵⁷.

Die Herbersteine in Krain⁵⁸

Prenner v razpravi »Herberštajni na Kranjskem« opisuje to štajersko plemiško družino, ki je bila izpričana že v 12. stoletju. Imeli so močne stike s Kranjsko, povezani pa

so tudi s kulturnim razvojem Slovencev. Herberstein Jurij IV z družino je bil protestant, Sigismund Krištof pa trinajsti ljubljanski škof in leta 1700 soustanovitelj prve javne knjižnice na Slovenskem (danes Semeniška knjižnica). V času njegovega škofovanja so začeli zidati novo ljubljansko stolnico po načrtih Andrea del Pozza. Herberstein Sigismund pa je bil diplomat in zgodovinar (omenja ga tudi Valvasor).

Die Baumkircher⁵⁹

Prenner v razpravi »Baumkircherji« opisuje rodovnik te plemiške družine, ki izhaja iz okrožja mesta Judenburga. Imenuje junaka Andreasa Baumkircherja, barona iz Schlamiga, njegovega očeta Wilhelma in starega očeta Georga. Potem navaja razne listine o tej rodbini in opiše njihov grb, na katerem je na rdečem polju upodobljena gotska cerkev z brestom.

Das Pfarrvikariat Primskau und dessen Tabor in Krain⁶⁰

Prenner v razpravi »Vikariat Primskovo in njegov tabor« opiše vikariat, njegove duhovnike in okoliške kraje s cerkvami. Opiše tabor, ki je bil na vrhu Primskove gore (sodeč po opisu je bilo taborsko obzidje v Prennerjevem času še precej ohranjeno) ter zunanost in notranjo opremo sakralnih objektov v njem. Razpravi zaključí z opisom panoramskega pogleda s Primskove gore na okoliške cerkve in gradove.

Der Savestrom in Krain⁶¹

Prenner razpravo »Tok Save na Kranjskem, topografsko-statistična predstavitev« razdeli v uvodni del in dve poglavji. Uvodoma predstavi upravni aparat z uradi, ki urejajo plovbo po Savi. Ti so bili: Uprava za cesarsko-kraljevi okoliš s sedežem v Litiji, Urad za nadzor nad tokom Save v Krškem in urad za višji nadzor [za plovbo po Savi] pri cesarsko-kraljevi deželni gradbeni direkciji v Ljubljani.

V prvem poglavju opiše Savo z vsemi pritoki, spominsko ploščo nadvojvodi Janezu in pesem Valentina Vodnika slapu Savici. V nadaljevanju omenja vse kraje ob toku Save z brodarškimi postojankami in skladišči. Ob tem opiše plovila za plovbo po Savi z merami, kot so jih izdelovali v Litiji. V razpravi navaja tudi Valvasorja in zgodovinarja Linhartarja. Drugo poglavje, v katerem poda zgodovinski oris brodarstva, nosi naslov »Plovnost Save«. Posebno strokovno vrednost imajo opisi in tipi plovil z merami. Prennerjeva razprava »Tok Save na Kranjskem« je pomembna strokovna študija o brodarstvu v tedanjem času.

Die Schärferberge und ihre Seitenlinien in Krain⁶²

Prenner v razpravi »Schärferbergi in njihov stranski rod na Kranjskem« opiše to staro fevdalno rodbino. Pred opisom Prennerjeve razprave podajam kratek zgodovinski oris družine Schärferberg. Imenovali so se po gradu Svibno (Schärferberg), ki je v osredju posavskega hribovja. Od tod nepravilni prevod J. Ludvika Schönlebna Ostri vrh (Ostrovharji), od tod izvira tudi nepravilna povezava z gradom Sostro (Osterberg). Svibenski gospodje (Schärferberg) so se ustalili v Savinjski krajini pred letom 1169. Njihove posesti so bile fevd Smlednik, freisinški fevd Štatenberg ter kraška fevda Planina in Podsreda. Tu so izoblikovali močne

fevdne veje. Pridobili so tudi fevd Lanšprež, Krško in oskrbnitvo freisinske dolenjske posesti. V 15. stol. so svoje delovanje prenesli na Zgornjo Avstrijo in Zgornjo Štajersko, v Sloveniji pa so bili dejavni še v 16. stol. Rodbina je po moški liniji izumrla v 19. stoletju⁶⁵.

Prenner v obsežni razpravi navaja rodovnik Schärffenbergov (Svibenskih gospodov) in njihove posesti na Kranjskem. Ime so dobili po gradu Schärffenberg (Scharffenberg), ki stoji v kraju Svibno. Prenner omenja enega izmed Schärffenbergov, ki se je leta 1165 udeležil turnirja v Švici. Avtor navaja tudi njihove kasnejše sorodstvene vezi, nagrobnike in družinski grb.

Kot zanimivost omenimo, da je Kranjski deželni muzej leta 1845 prejel donacijo 10 listin iz 13. stoletja, ki se vse nanašajo na freisinske posesti. V dveh listinah sta navedena Wilhelm in Heinrich von Schärffenberg⁶⁶. Prva listina (K) je reverz, izdan na dan sv. Jurija 1258 v Loki (Škofja Loka), s katerim se je freisinski škof Konrad (Konrad II. Wildgraf, 1258–1279) zavezal, da odstopi posestvo Telsach (Telče, kraj leži severno od Zagradca) Wilhelmu von Schärffenbergu. Druga listina (B, pravilno: H) je bila izdana v Loki 22. aprila 1259. V njej piše, da freisinski škof Konrad vrača izposojenih 50 mark Heinrichu von Scharffenberchu (pravilno: Schärffenbergu) in s tem zopet prevzame lastništvo nad posestvom v Telčah.

Die Stubenberge⁶⁵

Prenner v razpravi »Stubenbergi« opiše ta štajerski plemiški rod z rodovnikom in njihovim delovanjem. Uvodoma omeni, da se nahaja študijski material med ustanovnimi listinami in v samostanih, nekaj zgodovinskega gradiva pa je v mestnem arhivu v Gradcu. Med člani rodbine omeni Jacoba von Stubenberga, ki je bil deželni glavar. Stubenbergi so imeli ob reki Rabflus v romantični pokrajini Feistritzthal grad, ki je bil leta 1269 že razvalina. Avtor predstavi tudi družinski rodovnik in povezave z drugimi plemiškimi družinami. Razpravo zaključí z navedbo njihovih družinskih nagrobnih spomenikov.

Kaiser Leopold des Ersten Erbhuldigen zu Klagenfurt und Laibach (als Herzog in Kärnten und Krain im Jahre 1660)⁶⁶

Prenner v razpravi »Poklon dednemu vladarju cesarju Leopoldu prvemu v Celovcu in Ljubljani«⁶⁷ izčrpno opiše potek obiska nemškega cesarja Leopolda I. (1658–1705) v Celovcu in omenja, da je cesar obiskal Koroško v drugem letu po kronanju (1658). Njegova pot je potekala od Gradca skozi Zgornjo Štajersko, 26. avgusta je prispel v Breže, nato 28. avgusta dopoldne v Gospo Sveto. Tu sta ga med drugimi sprejela deželni glavar Georg Andreas von Kronegg in grajski knez Johann Andreas grof von Rosenberg. Imenovani so tudi vsi plemiči ob cesarjevem prihodu v Celovec. V spomin na njegov obisk, ki se je končal 5. septembra, so postavili dve spominski plošči v latinščini.

Huldigung Kaiser Leopold I. in Krain⁶⁸

Prenner v razpravi »Poklon cesarju Leopoldu I. na Kranjskem« opisuje njegovo pot iz Koroške v Ljubljano in nekatere kraje na Kranjskem. Cesar je pripotoval čez

Ljubelj in je bil naslednji dan v Kranju. Tu ga je ob častni četi mušketirjev, streljanju in zvonjenju sprejel dr. Michael Dienstmann. Naslednji dan je zjutraj iz knezoškofijskega dvorca Goričane odpotoval skozi Šentvid v Ljubljano, kjer je bil na gradu velik deželni grb. Pred vhodom v mesto so ga pozdravili škof, stolni dekani in cerkveni dostojanstveniki iz Novega mesta. Čast mu je izrekla tudi četa 150 mož pod vodstvom grofa Auersperga. Ob tem so ga pozdravili plemiči, meščani in vojaški poveljniki, med njimi kvartirmojster Jakob Wiederkehr von Wiedersbach, polkovnik Johann Ludvik Gall, baron von Gallenstein, baron von Lichtenberg. Med množico naštetih sta tudi stotnik za deželni vicedom grof Friedrich von Attems in vice visoki maršal grof Franz von Lamberg. Cesar se je med drugim peljal z ladjo po Ljubljanici. Po obisku drugih krajev, med njimi Gorice in Vipave, je cesar po uradnem slovesu v Ljubljani 8. oktobra zaključil obisk.

Die Freiherren Rauber⁶⁹

Prenner v razpravi »Baroni Rauberji«⁷⁰ opiše rodovnik te kranjske plemiške družine. Rauberji so sodelovali s cesarjem Friderikom III. v vojni proti Matiji Korvinu. Friderika III. je Niclas Rauber na Dunaju rešil pred obleganjem upornih Dunajčanov. V razpravi je tudi obširno opisano delovanje drugega ljubljanskega knezoškofa Cristopha Rauberja (1493–1536), ki je bil tudi vojskovodja in državnik. Imel je zasluge na vojaškem in državniskem področju, bil pa je tudi zaupnik in svetovalec Maksimiljanu I. in Ferdinandu I. v pomembnih državnih poslih. V razpravi Prenner omenja tudi zadnjega roparskega viteza Erasmusa Luegerja. Njegov grad (Predjamski grad pri Postojni) je na cesarjev ukaz v letih 1483 in 1484 oblegal Caspar Rauber in Erazma ubil. Leta 1499 sta Hans Rauber in njegova mati Catharina, rojena von Lueg, ustanovila v ljubljanski stolnici beneficij sv. Barbare. Avtor v nadaljevanju omenja delovanje Hansa, Niclasa, Andreasa in Eberharda Rauberja.

Die Eggenberge⁷¹

Prenner v razpravi »Eggenbergi«⁷² predstavi ta štajersko-kranjski plemiški rod, ki si je pridobil knežji in vojvodski naziv. Ruprecht von Eggenberg je postavil grad Haasberg (pri Planini), Wolfgang von Eggenberg pa knežji grad z velikim vrtom v bližini Gradca. Eggenbergi so imeli obširna posestva in gradove na Notranjskem (Planina, Postojna, Logatec, Orehek, Lož, Šteberk in Kozarišče). V Ljubljani so posedovali hišo in graščino Kaltenbrunn (Fužine) ter Kraisenek (Rakovnik). V sredini 15. stoletja so imeli trgovino z vinom, železom in pšenico v Gradcu in Radgoni. Ulrich von Eggenberg je umrl leta 1448, njegovo delo pa sta nadaljevala sinova Balthasar in Hanns. Cesar Friedrich IV. je cenil Balthasarjevo sposobnost, zato ga je imenoval za cesarskega kovničnega mojstra. Dobili so tudi grb, na katerem so upodobljeni trije črni v trikotniku leteči orli, ki v kljunu nosijo zlato krono. Balthasar je imel dva sinova, Wolfganga in Christopha. Christophov sin Ruprecht, baron von Eggenberg zu Ehrenhausen, je bil mestni stotnik v Gradcu. Eggenbergi so bili v stiku s takratnimi vladarji in v deželni upravi zasedali visoka mesta. Razprava se konča z omembo mavzoleja in v njem pokopanih rodbinskih članov, med katerimi sta tudi družinska junaka Ruprecht in Wolfgang.

Das Bergwerk Eisnern in Oberkrain⁷⁴

Prenner v svoji domovinsko topografski študiji »Rudnik Železniki na Gorenjskem« uvodoma pripominja, da na Kranjskem ni toliko časopisov, v katerih se lahko objavijo zgodovinske in topografske razprave, kot na Štajerskem. V študiji omenja Železnike tudi s slovensko obliko imena (Shelesenke) in kraj locira. Omeni tudi listino privilegijev o poklicu železarjev, ki jo je leta 1354 izdal freisinski škof Albrecht (Albrecht II. von Hohenberg, 1349–1359) ter Valvasorjev opis Železnikov, bližnje kraje pa imenuje ne le z nemškimi ampak tudi s slovenskimi imeni. Omeni tudi freisinskega škofa Filipa (Philipp Pfalzengraf bei Rheim, 1499–1541) in dane privilegije iz leta 1554. Avtor v nadaljevanju razdeli študijo na manjša poglavja: Lega Železnikov in podnebje, Rudarstvo, Šola, študijo pa zaključí s poglavjem Topografija, v katerem poda statistični pregled Železnikov. Tu izvemo, da so imeli Železniki leta 1893 137 stanovanjskih stavb, 331 stanovanj, 2 duhovnika, 11 posebnih delavnic, 695 žena in 932 moških (skupno 1627 prebivalcev), 4 mline, 2 žagi, kovačnice in kovačnice za žeblje. Našteje tudi obrtnike: usnarji, irharji, krznarji, mizarji, barvarji, steklarji, mesarji, kraj pa je imel tudi založbo za tobak (trafiko?).

Die Wallfahrtskirche U.L. Frauen zu Ehrengruben in Oberkrain⁷⁵

Prenner v umetnostnozgodovinsko-topografski študiji »Božjepotna cerkev Naše ljube gospe v Crngrobu na Gorenjskem« uvodoma topografsko locira cerkev in opiše bližnjo okolico. Za cerkev pravi, da je zidana v staronemškem stilu. Opiše tudi leseni glavni oltar, ki je trodelen in ima majhne kipe, arhitekturno okrasje in angelske glave (pute) s pozlačenimi krili. Strop je narejen v starem načinu z rebri in sklepniki, na katerih je upodobljena Mati božja in drugi svetniki ter grbi. Omeni tudi tri stranske lesene oltarje, za katere pravi, da so iz novejšega časa. Nato omeni stranski oltar, ki ima mojstrsko sliko sv. Magdalene, za katero ocenjuje, da je škoda, ker ima zaradi vlage poškodovan kolorit. Oltar je imel na zadnji strani napis z imenom žene (Marie Jakobine) grajskega glavarja Franza Mathiasa barona Lampfrizhaima, graditelja in lastnika graščine Ehrenau (kasneje Ajmanov grad pri Sv. Duhu). V študiji so omenjeni tudi pevski kor, zvonik in zvonovi v crngrobski cerkvi, za katere pravi, da odlično in ubrano zvenijo. Omeni tudi znamenito »rebro ajdovske deklice« in ljudsko pripoved o njej. Obširno opiše tudi na zunanjščini naslikanega sv. Krištofa.

Študija vsebuje verjetno prvi opis Rdečega znamenja, ki je božjepotno in ne kužno, kot ga pomotoma imenuje Janez Veider⁷⁶. Prenner najprej poda lokacijo znamenja, ki ga imenuje slop, nato pa znamenje, ki je v celoti poslikano v lepem koloritu, opiše. Upodobljena je Marija s svetniki, arhitekturna motivika, naslikano krogovičje, arabeske in rastlinski okraski. Na stebri je tudi trak z napisom v staronemški pisavi in letnica 1493. Letnico je Prenner prebral napačno, saj je bil na južni strani znamenja naslikan grb freisinskega škofa, verjetno donatorja Filipa (Phillip Pfalzengraf bei Rheim, 1498–1541). Znamenje je torej nastalo po letu 1498. Omenja tudi kapelo sv. Lovrenca v Stari Loki in okoliške vasi, katerih imena ob nemški navaja tudi v slovenski različici. Navaja tudi priimke bavarskih priseljencev. Avtor študijo zaključí z opisi nekaterih običajev, predvsem plesa.

Kärnthens-Erbhuldigung im Mittel-Alter⁷⁰

Prenner v sestavku »Poklon koroškemu dednemu vladarju v srednjem veku« opisuje znano ustoličenje koroških vojvod, pri čemer se povsem zgleduje po Valvasorju⁷¹. V sestavku pa je napaka, saj Valvasor navaja, da je na marmornem kamnu sedel kmet (knežji kamen je del antičnega jonskega stebra, obrnjen s podnožjem navzgor, viš. = 65 cm). Ivan Koch je na svoji risbi namesto takega kamna upodobil enonožno kamnito mizo z okroglo vrhno ploščo, Trost pa je po tej predlogi izdelal bakrorez, ki je v Valvasorjevem delu⁷². Prenner je po Trostovem bakrorezu nepravilno povzel opis knežjega kamna in napisal »ein runder steinerner Tisch« (okrogla kamnita miza). Tako lahko trdimo, da Prenner nikdar ni videl knežjega kamna.

Sklepi:

1. Karl Prenner je prvi muzealec iz loškega ozemlja in darovalec predmetov – muzealij za tedanji edini muzej na Kranjskem, Kranjski deželni muzej v Ljubljani.

2. V svojih zgodovinskih razpravah se je močno zgledoval po delu J. W. Valvasorja Slava vojvodine Kranjske. Kot Valvasor je tudi Prenner pri nekaterih krajevnih imenih poleg nemške zapisal tudi slovensko različico.

3. Prennerjeva razprava »Tok Save na Kranjskem« je osnovna študija o brodarstvu in plovilih na reki Savi.

4. Umetnostnozgodovinsko-topografska razprava »Božjepotna cerkev Naše ljube gospe v Crngrobu na Gorenjskem« je prva razprava o tej cerkvi. Valvasor namreč omenja le, da je to podružnica in romarska cerkev, ostali del opisa pa je namenjen izključno velikemu rebro, ki visi nad oltarjem sv. Martina. Tu pravilno ugotavlja, da gre za rebro velike ribe. Prenner je v tej razpravi prvi delno opisal takrat še dobro ohranjen romarski kažipot – Rdeče znamenje.

LITERATURA:

- Andrejka 1952: Rudolf Andrejka, *'Prenner, Karel Jožef'*, Slovenski biografski leksikon 8, Ljubljana 1952, str. 495.
- Bizjak 1998: Matjaž Bizjak, 'Svibenski gospodje', *Enciklopedija Slovenije*, 12. zv: Ljubljana 1998, str. 404.
- Blaznik 1973: Pavle Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)*, Škofja Loka 1973.
- Bocheim 1890: Wendelin Bocheim, *Handbuch der Waffenkunde*, s.l. 1890, ponatis Zentralantiquariat der Deutschen Demokratischen Republik, Leipzig 1985.
- Deschmann 1888: Karl Deschmann, *Führer durch das Krainische Landesmuseum Rudolphinum in Laibach*, Laibach 1888.
- Golob 1978: France Golob, *Umetnostno-zgodovinska topografija Domžalske krajine*, Ljubljana 1978, magistrsko delo, razmnoženo kot tipkopis.
- Golob 1984: France Golob, 'Ivan Šubic, utemeljitelj obrtne in umetnoobrtne šole na Slovenskem', *Loški razgledi* 31, Škofja Loka 1984, str. 98–114.
- Golob 1988: France Golob, 'Likovna upodobitev poštne postaje v Šentožboltu', *Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino* 1–2, Ljubljana 1988, str. 23–29.
- Golob 1989: France Golob, 'Grafična upodobitev »Zerkveno shegnanje per svetim Roku nad Ljubljano', *Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino* 3, Ljubljana 1989, str. 258–263.
- Gruden 1910: Josip Gruden, *Zgodovina slovenskega naroda*, Celovec 1910.
- Gspan 1971: Alfonz Gspan, 'Suppantchitsch (Supanzhizh, Zupančič), Janez Anton', Slovenski biografski leksikon 11, Ljubljana 1971, str. 549–553.

- Hohenwart 1831: Die Eröffnung des Landes-Museums in Laibach, Laibach 1831.
 Hohenwart 1832: Franz graf von Hohenwart, 'Landes-Museum in Laibach', Illyrisches Blatt, Laibach 1832, str. 35s.
 Hohenwart 1839: Franz graf von Hohenwart, *Landesmuseum im Herzogthums Krain*, Zweiter Jahresbericht, 1838, Laibach 1839.
 Komelj 1978: Ivan Komelj, *Slovenski kraji in naselja v preteklosti*, Ljubljana 1978.
 Mal 1928: Josip Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*, Novejša doba, Celje 1928.
 Maš 1986: Josef Maš, *Das Bistum Freising im Mittelalter*, München 1986.
 Pirjevec 1928: Avgust Pirjevec, 'Hohenwart, Franc Jožef Hanibal, grof', *Slovenski biografski leksikon* 3, Ljubljana 1928, str. 331ss.
 Planina 1968: France Planina, 'Škofja Loka', *Krajni leksikon Slovenije* 1, Ljubljana 1968, str. 378–381.
 Rakovec 1960: Ivan Rakovec, 'Schaffenrath, Alojzij', *Slovenski biografski leksikon* 9, Ljubljana 1960, str. 211s.
 Reisp 1976: Branko Reisp, Knjižnica Narodnega muzeja v Ljubljani, *Kulturni in naravni spomeniki Slovenije* 64, Ljubljana 1976.
 Sauer 1996: Frieder Sauer, *Landvogel*, München 1996.
 Stele 1928: France Stele, *Politični okraj Kamnik: Topografski opis*, Ljubljana 1928.
 Stele 1957: France Stele, *Umetnost baroka na Slovenskem*, katalog razstave v Narodni galeriji, Ljubljana 1957.
 Šlebinger 1928: Janko Šlebinger, 'Jenko, Franc Jožef', *Slovenski biografski leksikon* 3, Ljubljana 1928, str. 398s.
 Štukl 1984: France Štukl, *Knjiga hiš v Škofji Loki II: Kloborova ulica, Mestni trg, Spodnji trg, Cankarjev trg, Blaževa ulica, Druga polovica 18. stoletja do 1984*, Škofja Loka 1984.
 Tancik 1971: Ferdinand Tancik, *Orožje in bojna oprema od naselitve Slovencev do konca 17. stoletja* (katalog razstave), Ljubljana 1971.
 Ujčič 1971: Andrej Ujčič, 'Subić', *Slovenski biografski leksikon* 11, Ljubljana 1971, str. 705s.
 Valvasor 1679: Johann Weichard Valvasor, *Topographia Ducatus Carniolae Moderna*, Wagensperg in Krain, 1679.
 Valvasor 1689: Johann Weichard Valvasor, *Die Ehre des Hertzogthums Crain, III. Theil*, Laybach-Nürnberg 1689, faksimilna izdaja, München 1973.
 Veider 1936: Janez Veider, *Vodič po Crngrobu*, Škofja Loka 1936.
 Verbinc 1974: France Verbinc, *Slotar tujk*, Ljubljana 1974.
 Žargi 1993: Matija Žargi, *Bitka pri Siskiu, 1593–1993* (katalog razstave), Ljubljana 1993.

OPOMBE:

- ¹ Andrejka 1952.
² Štukl 1984, str. 62; »Mestni trg 2, Homanova hiša zahodni del. Lastnik Ignac Anton Prenner, protipisar, justiciar, mestni sodnik (predstojnik), sodni predstojnik, lastnik pred letom 1791«. Avtor žal ne navaja leta Prennerjevega nakupa hiše na Mestnem trgu 2.
³ Blaznik 1973, str. 360s.
⁴ Blaznik 1973, str. 457.
⁵ Pirjevec 1928.
⁶ Hohenwart 1831.
⁷ Reisp 1976, str. 3.
⁸ Hohenwart 1832, str. 35.
⁹ 'Drittes Verzeichniss', Illyrisches Blatt, Laibach 1841, št. 88, str. 170
¹⁰ Ibid.
¹¹ Hohenwart 1839, str. 22 (Kupfer- und Holzstiche, Steindruck) in str. 27 (Waffen).
¹² Hohenwart 1839, str. 45 (Verzeichniß): »Prenner, Carl, Bezirks-Aktuar zu Lack«.
¹³ Deschmann 1888, str. 133 (št. 15), str. 157 (št. 13) in str. 173 (št. 14)
¹⁴ Planina 1968, str. 381.
¹⁵ Tancik 1971, str. 75, kat. št. 142.
¹⁶ Žargi 1993, str. 110, kat. št. 75.
¹⁷ Tancik 1971, str. 93, kat. št. 230 in str. 94, kat. št. 231.

- ¹⁸ Tancik 1971, str. 93, kat. št. 230.
¹⁹ Tancik 1971, str. 94, kat. št. 233.
²⁰ Tancik 1971, str. 94, kat. št. 231.
²¹ Tancik 1971, str. 94, kat. št. 234.
²² Matš 1986, str. 246, op. 158.
²³ Ibid.
²⁴ Žargi 1993, str. 106, kat. št. 58 in 59.
²⁵ Blaznik 1973, str. 261.
²⁶ Rakovec 1960.
²⁷ Komelj 1978, str. 18.
²⁸ Rakovec 1960.
²⁹ Verbič 1974, str. 201, geslo Fajansa.
³⁰ Mal 1928, str. 540s.
³¹ Stele 1928, str. 278.
³² Stele 1928, str. 357, 361 (fotografija podobice) in 363.
³³ Ujeič 1971, str. 705.
³⁴ Golob 1984, pril. 2.
³⁵ Golob 1988, str. 23.
³⁶ Gspan 1971.
³⁷ Gruden 1910, str. 96.
³⁸ Bocheim 1890, str. 333.
³⁹ Šlebinger 1928.
⁴⁰ Sauer 1996, str. 130.
⁴¹ Golob 1989, str. 259.
⁴² Reisp 1976, str. 130.
⁴³ Stele 1957, str. 30.
⁴⁴ Golob 1978, str. 121.
⁴⁵ Deschmann 1888, str. 157 in 173.
⁴⁶ Deschmann 1888, str. 173.
⁴⁷ Carl Prenner, 'Der Tag bei Sisseck', *Carniolia, Zeitschrift für Kunst, Literatur, Theater und geselliges Leben* (v nadaljevanju: *Carniolia*), 1838, Laibach 1838, str. 75s, 79s, 82s, 85ss.
⁴⁸ Carl Prenner, 'Ueber die ständischen Gültperde und die ehemalige Landesbewaffnung in Krain', *Carniolia* 1838, str. 142s, 146s, 175, 177s, 181s.
⁴⁹ Carl Prenner, 'Die Kreut: oder Kreuzfeuer und die Tabor in Krain', *Carniolia* 1838, str. 238ss, 243s.
⁵⁰ Carl Prenner, 'Nachtrag', *Carniolia* 1839, str. 330s.
⁵¹ Valvasor 1679, 8. plošča (Altenlack).
⁵² Carl Prenner, 'Die Cillier in Krain', *Carniolia* 1838, str. 286ss, 290ss, 295, 297ss, 301s, 305ss.
⁵³ Carl Prenner, 'Die frommen Stifterinnen in Krain', *Carniolia* 1839, str. 387s, 391s, 394s, 399s.
⁵⁴ Carl Prenner, 'Albrecht von Wallenstein in Krain', *Carniolia* 1839, str. 17s, 21s, 25s, 29s, 33ss.
⁵⁵ Carl Prenner, 'Die zwei Heldenköpfe zu Auersperg', *Carniolia* 1839, str. 93ss, 97s, 101s.
⁵⁶ Carl Prenner, 'Das Schloß Wagensberg in Krain', *Carniolia* 1839, str. 213s, 217s, 221s.
⁵⁷ Valvasor 1689, str. 621.
⁵⁸ Carl Prenner, 'Die Herbersteine in Krain', *Carniolia* 1839, str. 258s, 265s, 269s, 273s.
⁵⁹ Carl Prenner, 'Die Baumkircher', *Carniolia* 1840, str. 317s, 325s, 329s, 333s, 337s.
⁶⁰ Carl Prenner, 'Das Pfarrvikariat Primskau und dessen Tabor in Krain', *Carniolia* 1840, str. 1ss, 5s, 9s.
⁶¹ Carl Prenner, 'Der Savestrom in Krain, Topographisch - statistisch dargestellt', *Carniolia* 1840, str. 69s, 73s, 77ss, 81ss, 85s, 90s, 93s, 97s, 101s, 105s, 109s.
⁶² Carl Prenner, 'Die Schärffenberge und ihre Seitenlinien in Krain', *Carniolia* 1840, str. 161s, 165s, 169s, 173s, 177s, 181s.
⁶³ Bizjak 1998.
⁶⁴ Verzeichnis der vom historischen Provinzial-Verein für Krain erworbenen Gegenstände, *Illyrisches Blatt* 1845, Laibach 1845, X.; listina B (pravilno: listina H) in listina K.
⁶⁵ Carl Prenner, 'Die Stubenberge', *Carniolia* 1840, str. 298, 290, 294s, 297s, 301ss, 305s, 309s, 314, 331.
⁶⁶ Carl Prenner, 'Kaiser Leopold des Ersten Erbhuldigungen zu Klagenfurt und Laibach (als Herzog in Kärnten und Krain im Jahre 1660)', *Carniolia* 1841, str. 77ss, 82ss, 89s.

- ⁶⁷ Pod naslovom razprave je ob imenu avtorja opomba, v kateri piše, da je razprava nedavno vzeta iz zapuščine pokojnega Prennerja iz Stične na Dolenjskem in se: »Bil je čitalcu teh strani znani pisec mnogih domovinskih člankov«.
- ⁶⁸ Carl Prenner, 'Huldigung Kaiser Leopold I in Krain', *Carnioliä 1841*, str. 105s, 109ss, 113ss, 117s, 121s.
- ⁶⁹ Carl Prenner, 'Die Freiherren Rauber', *Carnioliä 1841*, str. 133s, 137s, 141s, 145s, 149s, 153s.
- ⁷⁰ Razprava je vzeta iz zapuščine pokojnega avtorja.
- ⁷¹ Carl Prenner, 'Die Eggenberge', *Carnioliä 1841*, str. 274s, 277s in *Carnioliä 1842*, str. 281s, 286s.
- ⁷² Razprava je vzeta iz zapuščine pokojnega avtorja.
- ⁷³ Carl Prenner, 'Das Bergwerk Eisern in Oberkrain', *Illyrisches Blatt*, Laibach 1839, str. 125s, 129s, 133s, 137s, 141s.
- ⁷⁴ Carl Prenner, 'Die Wallfahrtskirche U. L. Frauen zu Ehrengruben in Oberkrain', *Illyrisches Blatt*, Laibach 1840, str. 37ss, 46ss.
- ⁷⁵ Veider 1936, str. 52.
- ⁷⁶ Carl Prenner, 'Kärnthens-Erbhuldigung im Mittel-Alder', *Mittheilungen des historischen Vereins für Krain*, Laibach 1850, str. 40s.
- ⁷⁷ Valvasor 1689, str. 394–400.
- ⁷⁸ Valvasor 1689, str. 395.

ZUSAMMENFASSUNG

Karel Jožef Prenner – ein Museologe aus Škofja Loka und seine geschichtlichen, topografischen und kunstgeschichtlichen Abhandlungen.

Karl Jožef (Carl Joseph) Prenner wurde am 3. November 1780 in Škofja Loka geboren. Seine Mutter hieß Marija Ana und sein Vater Ignac Anton Prenner war der Gegenschreiber, der Justitiar, der Stadtrichter und der Vorsteher. Karl Jožef Prenner starb am 13. Mai 1841 in Stična wegen eines Schlaganfalls. Zwischen den Jahren 1818 und 1834 war er der Aktuar der Staatsherrschaft in Škofja Loka, und zwischen den Jahren 1835 und 1841 war er der Aktuar der Kirchenherrschaft in Stična. Seine geschichtlichen, topografischen und kunstgeschichtlichen Abhandlungen veröffentlichte er in den Zeitungen *Carnioliä* und *Illyrisches Blatt*. Nach seinem Tod wurden noch einige seiner Abhandlungen und Studien in den Zeitungen *Carnioliä* und *Mittheilungen des historischen Vereins für Krain* veröffentlicht. Prenner war auch ein begeisterter Unterstützer von Kranjski deželni muzej in Ljubljana. Die Listen seiner geschenkten Musealien wurden in der Zeitung *Illyrisches Blatt* zwischen den Jahren 1833 und 1841 veröffentlicht.

Karl Jožef Prenner ist der erste Museologe aus dem Gebiet von Škofja Loka, und ein Geber der Gegenstände – der Musealien, fürs damalige einzige Museum in Krain, Kranjski deželni muzej in Ljubljana (Krainisches Landesmuseum).

Sehr begeistert widmete er sich nicht nur der Museologie und der Musealiensammlung, sondern auch der Geschichtsschreibung. Hinsichtlich des Inhalts können seine Studien in fünf Gruppen geteilt werden:

1. Die Abhandlungen über steirischen und krainischen Adelsfamilien: Die Gillier in Krain, Die Herbersteine in Krain, Die Baumkircher, Die Schärferberge, Die Stubenberge, Die Freiherren Rauber, Die Eggenberge.
2. Die Abhandlungen über die Vorbereitung gegen die Türkenüberfälle in Krain: Ueber die ständischen Gültperde und die ehemalige Landesbewaffnung in Krain, Die Kreut- oder Kreuzfeuer und die Tabor in Krain, Das Pfarrvikariat Primskau und dessen Tabor in Krain.
3. Verschiedene geschichtliche Abhandlungen: Der Tag bei Sissek, Albrecht von Wallenstein in Krain, Die zwei Heldenköpfe zu Auersperg, Kaiser Leopold des Ersten Erbhuldigung zu Klagen-

- furt und Laibach, Kärnthens-Erbhuldigung im Mittel-Alder.
4. Topografisch - statistische Abhandlungen: Der Savestrom in Krain, Das Bergwerk Eisern in Oberkrain.
 5. Die kunstgeschichtliche Abhandlung: Die Wallfahrtskirche U.L. Frauen zu Ehrengruben in Oberkrain. In dieser Abhandlung befindet sich auch die erste Beschreibung des Wallfahrtsbildstockes mit dem Namen Rdeče znamenje (Roter Bildstock).

Übersetzt von Alenka Golob - Koman